

Original

H.D. 22. april 2004

Birkemose A/S (adv. Ib Thrane, Odense) mod Interstuhl Büromöbel GmbH & Co. KG (adv. Anders Worsøe, Kbh.).

Retten i Odenses dom 25. maj 2001

Denne dom er affattet i medfør af retsplejelovens § 366 a, stk. 2, uden fuldstændig sagsfremstilling.

Under sagen, der er anlagt den 26. november 1999, har sagsøgeren (Birkemose) påstået sagsøgte (Interstuhl) dømt til at betale DEM 63.331,72. Beløbet påstås forrentet med 2 % pr. måned fra 20. juli 1999, subsidiært med sædvanlig procesrente fra sagens anlæg, alt til betaling sker.

Interstuhl har påstået frifindelse. Interstuhl har subsidiært nedlagt påstand om betaling af et mindre beløb med forrentning med sædvanlig procesrente fra sagsanlægget.

Interstuhl driver virksomhed med fremstilling af kontormøbler m.m., og Birkemose har som underleverandør i en årrække fremstillet og solgt forskellige komponenter, bl.a. stålørstel, til Interstuhl. Birkemoses leverancer til Interstuhl ophørte i sommeren 1999 som følge af, at Interstuhl ikke havde bestilt flere leverancer hos Birkemose. Interstuhl havde løbende betalt for leverancerne til Birkemose, men Interstuhl undlod i forbindelse med samarbejdets ophør at betale leverancer for et beløb af DEM 63.331,72 under påberåbelse af ret til modregning som følge af modkrav. Birkemoses påstand under sagen angår det tilbageholdte beløb.

Der er fremlagt et antal processkrifter og en lang række bilag.

Der er afgivet vidneforklaringer af Birkemoses administrerende direktør, Ervin Kelldorf, af Birkemoses tidligere agent, Erik Ovgaard, og af Birkemoses produktionschef, John Greve. Desuden er der afgivet vidneforklaringer af Interstuhls indkøbschef, Erhard Reimann, og af indkøbsmedarbejder hos Interstuhl Karl-Josef Deufel.

Der er efter det foreliggende enighed mellem parterne om, at der er værneting her i landet i medfør af artikel 5, nr. 1, i EF-konventionen af 27. september 1968 med senere ændringer om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager. Der er endvidere enighed om, at retsforholdet mellem parterne er omfattet af FN-konventionen om aftaler om internationale køb (CISG).

Birkemose har i hovedtræk gjort gældende: Det bestrides, at Birkemose har foretaget leverancer for sent. Tidspunkterne for Birkemoses leveringer blev fastlagt ved de regelmæssige leveringsoversigter, der udveksledes mellem parterne, og Interstuhl reklamerede ikke >> 1870 >> over for Birkemoses angivelser af, hvornår man ville levere. Det bestrides endvidere, at Birkemose skulle have leveret komponenter i forkromet stand i større omfang end sket, og der forelå ingen aftale om, at Birkemose skulle betale for forkromninger, som Interstuhl fik udført i Tyskland. Interstuhl reklamerede endvidere ikke over manglende forkromning eller over, at Birkemose havde leveret i for små mængder. Det værktøj, som Birkemose har anvendt ved nogle af komponenternes fremstilling, tilhører til dels Interstuhl, der kan få det pågældende værktøj udleveret, når Interstuhl har betalt det skyldige beløb. Interstuhls udgift til værktøj for Interstuhls

nye underleverandør er Birkemose uvedkommende. Rentepåstanden bygger på angivelser på Birkemoses fakturaer, og den påståede forrentning må anses aftalt mellem parterne.

Interstuhl har i hovedtræk gjort gældende: Birkemose har foretaget adskillige leverancer for sent. Leveringsoversigterne er aftaler, og nye leveringsoversigter blev i væsentlig grad udarbejdet, fordi Birkemose ikke kunne overholde disse aftaler. Interstuhl reklamerede både mundtligt og skriftligt, og eventuelle manglende reklamationer har været undskyldelige, da Birkemose selv kendte forsinkelserne, jf. CISG artikel 44. Hertil kommer, at Birkemose ikke har leveret forkromede komponenter i det aftalte omfang og har leveret i for ringe mængder. Interstuhl har herefter et erstatningskrav, der i nærmere angivet omfang overstiger det beløb, som Interstuhl har tilbageholdt i betalingerne til Birkemose. I erstatningskravet indgår Interstuhls merudgifter til forkromning, at Interstuhls betaling til Birkemose for værktøj i væsentlig grad har været forgæves, at Interstuhl har måttet afholde udgifter til værktøj for den nye leverandør og generelle logistikomkostninger m.m. Grunden til, at Interstuhl først fremsatte erstatningskravet i form af modregning i forbindelse med samarbejdets ophør, var taktisk, idet man frygtede, at Birkemose ville ophøre med at levere, hvis man fremsatte erstatningskravet, og idet man var afhængig af Birkemose som leverandør. Det bestrides, at der er indgået en aftale om forrentning som hævdet af Birkemose.

Parterne har endvidere i processkrifter og under proceduren ved domsforhandlingen omtalt forskellige enkeltheder.

Rettens bemærkninger:

Interstuhls modregning med det beløb, som sagen angår, blev ved modregningens foretagelse begrundet med, at parterne havde indgået en aftale om, at Birkemose skulle betale for forkromning, som Interstuhl fik foretaget i Tyskland, og denne begrundelse er gentaget i Interstuhls svarskrift under sagen.

Det er imidlertid efter det fremkomne klart, at denne begrundelse er uholdbar, og den er da også i Interstuhls senere processkrifter og procedure under domsforhandlingen blevet afløst af et anbringende om, at Birkemose ikke leverede forkromede komponenter i det aftalte omfang. Det yderligere anbringende om, at Birkemoses leverancer var forsinkede, synes først at være fremsat i duplikken under skriftvekslingen, og anbringendet om, at Birkemose leverede i for små mængder, synes først at være fremsat i påstandsdokumentet kort før domsforhandlingen. Endvidere synes anbringendet om, at Interstuhls modkrav overstiger det beløb, hvormed modregningen er foretaget, først at være fremsat efter retssagens anlæg, og Interstuhl betalte efter det oplyste også fakturabeløbene vedrørende nogle afsluttende leverancer fra Birkemose efter modregningens foretagelse.

Parternes mangeårige samhandelsforhold ophørte i sommeren 1999, tilsyneladende fordi Birkemose ikke kunne levere i det omfang, som Interstuhl ønskede. Samhandelsforholdets ophør skete ikke ved en egentlig opsigelse eller lignende fra Interstuhl, men blot ved at Interstuhl ophørte med at give Birkemose flere ordrer.

Interstuhl betalte under samhandelsforholdets beståen løbende for Birkemoses leverancer, og Interstuhl gjorde ikke under samhandelsforholdets beståen over for Birkemose gældende, at man havde et erstatningskrav mod Birkemose. Kort før samhandelsforholdets ophør undlod Interstuhl

imidlertid at betale den del af Birkemoses regningskrav, der svarer til det påstævnebeløb, idet Interstuhl nu for første gang hævdede, at man havde et modkrav mod Birkemose. Den begrundelse, som Interstuhl angav herfor, var klart uholdbar, og Interstuhls begrundelse for modregningen er blevet ændret og udviklet efter retssagens anlæg.

Interstuhls modkrav er et erstatningskrav. Bedømt ud fra dansk obligations- og køberet må Interstuhls eventuelle erstatningskrav imidlertid være bortfaldet ved passivitet. En part i et løbende samhandelsforhold mellem erhvervsdrivende, der mener, at den anden parts adfærd har givet grundlag for et erstatningskrav, må orientere den anden part herom nogenlunde med det samme, således at den anden part får lejlighed til at forholde sig til erstatningskravet og til at vurdere, om man desuagtet ønsker at fortsætte samhandelsforholdet. Derimod kan den part, der mener at have et erstatningskrav, ikke, således som Interstuhl har gjort det, vente til samhandelsforholdets afslutning og først da fremsætte erstatningskravet som en overraskelse. Forholdet kan også udtrykkes således, at den omtalte orienteringspligt følger af det almindelige princip om kontraktparters gensidige loyalitetsforpligtelse.

Der er ikke for retten forelagt oplysninger, der tyder på, at princippet om kontraktparters gensidige loyalitetsforpligtelse ikke skulle kunne anvendes under CISG, og der er heller ikke grund til at gå ud fra, at princippet skulle være udtryk for en speciel dansk retsgrundsætning. Tværtimod må der netop i internationale samhandelsforhold være et særligt behov for, at parterne kan regne med hinanden, og et princip om gensidig loyalitet må derfor være særligt velegnet til at finde anvendelse i internationale samhandelsforhold. Det lægges derfor til grund, at princippet om gensidig loyalitetsforpligtelse finder anvendelse i sagen.

Interstuhl har som omtalt overtrådt dette princip, og Interstuhls eventuelle erstatningskrav er derfor bortfaldet som følge af passivitet. Der er herefter ikke grundlag for at godkende Interstuhls modkrav, hvorfor der gives dom i overensstemmelse med Birkemoses påstand, dog med sædvanlige procesrenter, da det ikke ses bevist, at parterne har aftalt en anden forrentning.

Det pålægges Interstuhl at betale sagsomkostninger til Birkemose som nedenfor bestemt. Ved fastsættelsen af omkostningsbeløbets størrelse er henset til sagens komplicerede karakter og til, at domsforhandlingen har varetaget to hele dage.

Inden 14 dage skal sagsøgte til sagsøgeren betale sagsomkostninger med 50.000 kr.

Østre Landsrets dom 17. januar 2003

(Ulla Staal, Ebbe Christensen, Nanna Blach (kst.)).

Odense Rets 9. afdelings dom af 25. maj 2001 er anket af Interstuhl Büromöbel GmbH & Co. KG med påstand som for byretten om frifindelse.

Indstævnte, Birkemose A/S, har påstået stadfæstelse, dog at det ved dommen tilkendte beløb på 63.331,72 DEM ændres til 33.594,17 euro, hvilken ændring parterne er enige om

Appellanten har under domsforhandlingen endeligt opgjort sit modkrav til compensation således:

Ekstraomkostninger ved manglende forkromning: 43.648,61 DEM

Omkostninger til produktionsværktøj hos indstævnte: 94.210,53 DEM

Meromkostninger til produktionsværktøj hos italiensk leverandør: 26.000,00 DEM

I alt: 163.859,14 DEM svarende til 88.324,25 euro.

På leveringsoversigt udfærdiget af appellant den 10. februar 1999 og vedrørende ønskede leveringer den 12. og 19. februar 1999 har appellant påført følgende (i oversættelse):

»Supplerende aftale

1. Indrømmelse fra Interstuhl Birkemose kan levere de bestilte forkromede stel (model Piramo) med rå overflade, som kan overfladebehandles.
2. De omkostninger, som Interstuhl afholder til forkromning hos tyske leverandører, betales af Birkemose.
3. Punkt 1+2 fortsætter med at gælde, indtil Birkemose kan levere de forkromede dele i en fejlfri overfladekvalitet til Interstuhl.
4. Den 17.02.99 udarbejdes den nye leveringsoversigt for den 28.02.99 sammen med hr. Ovgaard hos Interstuhl.

Denne ordning fortsætter på ugebasis indtil videre.

Punkt 1-4 bekræftes af hr. Keldorff, som repræsenterer Birkemose i retlig henseende.«

Den supplerende aftale er den 10. februar 1999 underskrevet af appellantens direktør, W. Link, mens indstævnets direktør, Ervin Keldorff, der ikke har medunderskrevet aftalen, ud for aftalens punkt 2 har påført %.

I telefax af 11. februar 1999 fra indstævnte til appellant er følgende anført (i oversættelse):

»Vedlagt fremsendes den nye leveringsoversigt, som jeg lovede hr. Link i går aftes. Den leveringsoversigt, som De har sendt til os, stemmer ikke helt overens med mine notater. . . . Vi vil gøre os umage for at overholde leveringsplanen, men gør opmærksom på, at der ikke er indkalkuleret tid til uforudsete fejl, og at vi ikke påtager os noget ansvar herfor.

Alle stel og rygbøjler leveres i rå udførelse. Eneste undtagelse er de stel, som vi har i krom på lager.

. . .

Vi har afgivet bestillinger hos vores underleverandører og beder Dem derfor straks bekræfte denne fax og leveringsplan.«

Telefaxen er underskrevet af Ervin Keldorff og den 12. februar 1999 tilbagefaxet påført appellantens direktør, W. Links, underskrift.

Den 17. februar 1999 blev der afholdt et møde mellem repræsentanter for henholdsvis appellant og indstævnte. Af et mødereferat udarbejdet og underskrevet af Erhard Reimann den 19. februar 1999 fremgår (i oversættelse):

» . . .

3. Nye ordrer Piramo

Birkemose modtager en ny leveringsoversigt med nye datoer for Piramo-ordrer, som skulle leveres på anfordring . . .

Leveringstider: 3 uger for rå udførelse, 4 uger for forkromet udførelse

. . .

8. Ekstraomkostninger forkromning af Piramo-stel

Afholdes af Interstuhl, da leveringstiderne var for korte som følge af den forsinkede dispensation (af 20.01.1999). Ekstraomkostninger hos firmaet Strähle = ca. 20 DM/stel. «

Der er i landsretten afgivet forklaring af Erhard Reimann, Ervin Keldorff og Erik Ovgaard, der alle har forklaret i det væsentlige som for byretten.

Appellanten har for landsretten frafaldet anbringendet om forsinkelse, men har herudover i det væsentlige procederet som for byretten. Appellanten har i den forbindelse navnlig gjort gældende, at der foreligger mangelfulde leveringer, idet indstævnte i strid med parternes oprindelige aftale i et vist omfang leverede uforkromede stel i tilfælde, hvor appellant havde bestilt forkromede stel. En sådan fravigelse var ikke hjemlet ved parternes ovenfor gengivne aftaler, idet disse aftaler kun vedrørte tiden indtil den 19. februar 1999. Der er reklameret mundtligt heroverfor, men i øvrigt er reklamation uforholdsmæssig efter CISG art. 40.

Indstævnte har ligeledes i det væsentlige procederet som for byretten. Indstævnte har i den forbindelse navnlig bestridt, at leveringerne var mangelfulde, idet parternes ovennævnte aftaler ikke var begrænset til tiden indtil den 19. februar 1999 og derfor gav indstævnte adgang til at levere uforkromede stel i stedet for forkromede. Appellanten har i øvrigt på intet tidspunkt før i juli 1999 reklameret over, at leverede stel ikke var forkromede.

Landsrettens bemærkninger:

Parternes aftaler som gengivet i telefaxen af 11. februar 1999 og referatet fra mødet den 17. februar 1999 gav i et ikke nærmere præciseret omfang indstævnte adgang til at levere uforkromede stel i stedet for forkromede. Som aftalerne er formuleret, findes denne adgang ikke begrænset til tiden indtil den 19. februar 1999, men må forstås som gældende, indtil de daværende leveringsvanskeligheder var overstået. Appellanten har herefter ikke godtgjort, at indstævnets levering af uforkromede stel i stedet for forkromede var mangelfuld levering, og appellant har da heller ikke godtgjort at have reklameret herover forud for den skriftlige reklamation i juli 1999, da samhandlen mellem parterne var ved at ophøre.

Landsretten stadfæster derfor dommen.

Den indankede dom stadfæstes, dog at 63.331,72 DEM ændres til 33.594,17 euro.

I sagsomkostninger for landsretten skal appellanten betale 20.000 kr. til indstævnte.

Det idømte betales inden 14 dage efter denne doms afsigelse.

Højesterets dom.

Afgørelser i tidligere instanser

I tidligere instans er afsagt dom af Retten i Odense (9. afdeling) den 25. maj 2001 og af Østre Landsret (2. afdeling) den 17. januar 2003. Procesbevillingsnævnet har den 23. juli 2003 givet tilladelse til anke til Højesteret af landsrettens sagsomkostningsafgørelse.

Dommere

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Marie-Louise Andreassen, Asbjørn Jensen og Børge Dahl.

Påstande

Appellanten, Birkemose A/S, har nedlagt påstand om, at indstævnte, Interstuhl Büromöbel GmbH & Co. KG, i sagsomkostninger for landsretten til Birkemose A/S skal betale 95.812,50 kr. indeholdende dækning af en udgift til autoriseret translatør for oversættelse af dokumenter på 15.812,50 kr., subsidiært et mindre beløb større end 20.000.

Interstuhl har påstået stadfæstelse, subsidiært at Birkemose ikke tillægges sagsomkostninger for landsretten ud over takstmæssigt proceduresalær og retsafgifter.

Sagsfremstilling

Under sagens behandling for byretten var der ikke udgifter til oversættelse af dokumenter i sagen til dansk, idet dommeren under sagens forberedelse til retsbogen den 15. februar 2001 bemærkede, »at retten ikke stiller krav om oversættelse af sagens bilag til dansk«. Til brug for behandlingen ved landsretten blev det imidlertid nødvendigt at foretage oversættelse, og Birkemose har i den anledning betalt 15.812,50 kr. til autoriseret translatør, og oplysning herom var medtaget i Birkemoses påstandsdokument for landsretten. Af hensyn til sagens omkostninger var parterne i øvrigt enige om at lade en del af sagens bilag på tysk oversætte til dansk af korrespondenter ansat hos parternes advokater.

Om behandlingen i landsretten er det oplyst, at der var afsat 3 hele retsdage til domsforhandlingen, men at sagen blev afsluttet efter 2 retsdage. Der blev under domsforhandlingen afgivet forklaringer under anvendelse af tolk, som er betalt af Interstuhl.

Birkemoses advokat har for Højesteret oplyst at have anvendt 70 timer i forbindelse med sagens førelse ved landsretten.

Anbringender

Birkemose har anført, at landsrettens omkostningsafgørelse som følge af sagens komplicerede karakter og det faktiske tidsforbrug på 70 timer er en klar - ubegrundet og urimelig - fravigelse af princippet i retsplejelovens § 312, stk. 1, hvorefter den tabende part er pligtig at erstatte modparten de ham ved retssagen påførte udgifter. Det tilkendte omkostningsbeløb på 20.000 kr. levner efter fradrag af translatørudgifterne på 15.812,50 kr. kun 4.187,50 kr. til dækning af advokatomkostninger og omkostninger til intern oversætter. Sagens kompleksitet og domsforhandling over to dage burde tværtimod have ført til fravigelse i opadgående retning af de vejledende proceduretakster, således som tilfældet da også var for byretten, der netop med henvisning til de tilsvarende forhold tilkendte Birkemose 50.000 kr. i sagsomkostninger. Sagens kompleksitet har intet at gøre med det forhold, at sagens bilag er udarbejdet på tysk.

Interstuhl har anført, at et samlet sagsomkostningsbeløb for byret og landsret på 70.000 kr. er i overensstemmelse med sædvanlig praksis under hensyn til en sagsgenstand på 241.293,85 kr., sagens kompleksitet, domsforhandlingens varighed og udgifterne ved sagen. Der var for landsretten tale om samme sag som for byretten, hvorfor forberedelse for landsretten burde være begrænset. Hvad oversættelsesudgifter angår, er det alene omkostninger til mundtlig tolkning under domsforhandlingen, der kan tillægges betydning - ikke omkostninger til parternes oversættelse af egne bilag - og der kan ikke blive tale om forhøjede sagsomkostninger gennem to instanser med den begrundelse, at sagens bilag er på tysk.

Sagens behandling

Sagen er behandlet skriftligt, jf. retsplejelovens § 387.

Højesterets begrundelse og resultat

Udgiften til en eventuel oversættelse af en sags dokumenter, jf. retsplejelovens § 149, stk. 2, er en sagsomkostning omfattet af § 311 og kan derfor pålægges den tabende part, hvis betingelserne i § 312 er opfyldt.

I den foreliggende sag var Birkemoses krav et ubestridt krav på betaling for leverede varer, Interstuhls modkrav et omtvistet erstatningskrav for misligholdelse. Det er således Interstuhls krav, som udløser behov for bevisførelse. Interstuhl har ikke gjort gældende, at den foretagne oversættelse har været unødvendig eller for dyr. På denne baggrund finder Højesteret, at den udgift, som Birkemose har afholdt til oversættelse af dokumenter, er påført selskabet ved retssagen, og at Birkemose har krav på af Interstuhl, der var tabende part, at få udgiften erstattet som del af det samlede sagsomkostningsbeløb.

Det, der er oplyst om domsforhandlingens varighed over to dage med afhøring gennem tolkning og sagens karakter og problemstilling samt det anvendte antal timer, giver ikke fornødent grundlag for at fravige landsretspræsidenternes vejledende takster for advokatsalær, hvorefter middelværdien efter sagens værdi er 20.000 kr.

Herefter - og da anken alene angår sagsomkostninger for landsretten - forhøjer Højesteret dette sagsomkostningsbeløb til 36.000 kr.

Thi kendes for ret:

Landsrettens sagsomkostningsafgørelse ændres, således at Interstuhl Büromöbel GmbH & Co. KG skal betale 36.000 kr. i sagsomkostninger for landsretten til Birkemose A/S.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Interstuhl Büromöbel GmbH & Co. KG betale 7.500 kr. til Birkemose A/S.

De idømte beløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.